

מעמדה של תורכיה *

א.

כדי להבין את עמדתה הבין-לאומית של תורכיה, ואת יחסה למערכה המתחוללת בעולם, נחוץ לדעת היטב את מצב הענינים בפנים המדינה. לכאורה, הדברים פשוטים הם. בראיה ראשונה דומה לך, שהתפתחות הענינים באירופה הביאה, ממילא, לקשר המדיני-החיצוני בין תורכיה לאנגליה. בשתי דרכים עלול היה קשר זה להוצר: המצב הגיאוגרפי-האסטרטגי חייב את תורכיה לבקש מגן אצל מעצמה גדולה המוכשרת להכריע בימי מסה אלה; אינטרסים מדיניים-אידיאולוגיים עוררו את התורכים לבקש את קרבתה של אנגליה, באשר היא מסמלת בשנים אלו לא רק כוח צבאי, כי אם גם את הכוח הרוחני האיתן ביותר, העומד בהבלטה מיוחדת מול ההיטלריות, כהשקפת-עולם וכמשטר.

ברם, אין להסתפק בהסברות אלו. קשה לומר בפסקנות, כי רק מדינות דימוקרטיות נלחמות עם גרמניה הנאצית; יון לא הצטרפה לאנגליה מתוך חיבה לדימוקרטיה (אם כי ההצטרפות משפיעה עליה בכוון זה); גם פולין של בק ורידז-שמיגלי לא התחברה אל בריטניה בגלל הכרתה הדימוקרטית. מאידך-גיסא, שומרת פינלנד, שהיא דימוקרטית וליברלית במובן העמוק יותר, על מעמד של ניטרליות חמורה. לשם הסקת מסקנות נכונות על מעמדה הבין-לאומי של תורכיה, יש, איפוא, צורך להתרכז בבעיותיה הפנימיות של הארץ.

מעטות המדינות בעולם, שעברו עליהן תמורות וזעזועים רבים כל כך, כאשר עברו על תורכיה מסוף מלחמת העולם הראשונה ועד עתה. מלבד השינויים המדיניים, חחברותיים והמשקיים שחלו בתורכיה, כידוע לכל אדם משכיל, עוד עברו עליה גם תמורות אידיאולוגיות ונפשיות יסודיות. הדחיפה שנתן לה את-תורך היתה מעוררת ביותר, וריכוז הכוחות החדש היה דינמי ביותר, משיגיעו לאינרציה לאלתר. וטיבם האמיתי של כוחות אלה עומד למבחן בשעת-מסה זו; בה יוכרע לא רק גורל חירותה המדינית של תורכיה, כי אם עצם קיומה הרוחני-הלאומי של האומה.

תורכיה המודרנית שייכת לאותו סוג אומות, שהתנהגותן במערכה הנוכחית היא בשבילן הרת תוצאות ביותר. התנועה הקמליסטית באה להציל את העם התורכי, הן מבחינה מוסרית והן מבחינה מדינית, לאחר כמה נסיונות-תקומה שנכשלו. אם תנועה זו לא תוכל לעמוד מתוך ליכוד, מתיחות וגבורה, בפני ההתנקשות בחירותה של המדינה, עתידה תורכיה המחודשת להתמוטט כליל, וכל הקרבנות שהובאו למען תקומת המדינה המודרנית, החל מ-1919, יראו בעיני העם כקרבנות-שוא. יכולת-העמידה במבחן הנוכחי תחתוך קודם-כל את גורל המשטר החדש; ואולם בעיני בני הדור מזדהה קיום המשטר הזה עם קיום האומה והמדינה גם יחד. אם גם מאמץ זה של תחיה לאומית יתבדה מנקודת-ראות מוסרית - יחשך הלילה על עתידות האומה בכלל.

מצב פנימי זה קובע מקום מיוחד לתורכיה בין כל ארצות המזרח התיכון. ענין הפוליטיקה החיצונית הוא בשבילה ענין חמור יותר אף מעצם הדאגה לקיום מדיני עצמאי.

* בעקבות סטנוגרמה של הרצאה.

על תורכיה עובר כעת משבר פוליטי-חיצוני חמור. המלחמה הרסה בבת-אחת את המסורת הדיפלומטית, שנוצרה עם יסוד מדינתו של אתא-תורך. השינוי של עכשיו אינו קל מזה, שעבר על המדינות התורכית בשעת המעבר מהקיסרות העותומנית למעצמה הקמליסטית. ההסכם בין רוסיה לגרמניה באוגוסט 1939 הוא שהביא את הערבוביה בהשקפותיה המדיניות-החיצוניות של תורכיה המודרנית.

בימי הקיסרות העותומנית היה ברור, כי רוסיה היא יריבתה המסורתית של תורכיה. ההיסטוריה האירופית מלאה התנגשויות בין שתי המדינות הללו. רוסיה הצארית ראתה את עצמה כבעלת-חזקה במיצרים (בוספור והדרדנלים), בגלל מגמות מדיניות מסוימות ועקב מעמדה כירשת האימפריה הבינאטית. בדורות האחרונים שאף הצאריזם להתפשטות גדולה יותר – עד למפרץ הפרסי וגבולות הודו. הגנת המיצרים ריכזה מסביבה את כל מרצם של התורכים. תורכיה העותומנית ידעה לתקן את המפלות בשדה-הקרב ע"י דיפלומטיה נפתלת; והיא נעזרה לרוב ע"י אנגליה, אשר שאפה לשמור על מאזן הכוחות הקיים במזרח. תורכיה הישנה ידעה, כי קיומה תלוי במידת ארגון הכוחות הבין-לאומיים נגד רוסיה.

מהפכת אוקטובר (1917) ברוסיה שינתה את היחס המסורתי הזה מיסודו. לפחות כך נראה הדבר אז. מהפכה זו יצרה מציאות בין-לאומית חדשה בשביל תורכיה. בעזרתה של רוסיה הסובייטית השיג אתא-תורך הרבה דברים: ממנה קבל נשק במלחמת העצמאות התורכית; מידיה קבל את מחוזות קארס ואַרְדֶּהֶן, החשובים מבחינה כלכלית ואסטרטגית; בה נסתייע בבנינה המשקי-הטכני של המדינה הדלה והמרוששת. תורכיה החדשה האמינה, כי רוסיה הסובייטית אינה מדינה אכספנסית. גם בשעה שאתא-תורך דחה הלואות-חוקן מחשש השתעבדות לקפיטל זר, הסכים בכ"ז לקבל אשראי מרוסיה, משום שבטוח היה כי אין לה שאיפות להתפשטות. הידידות עם רוסיה נתנה בידי התורכים משקל חדש, בבואם במגע עם מדינות מערב-אירופה. תורכיה ידעה להעריך את כל זה והכירה טובה לרוסיה הסובייטית, אם כי משטרה הפנימי של רוסיה היה שנא עליה גם בתקופה ההיא.

אבל יחסה של תורכיה הקמליסטית לרוסיה לא היה יחס מדיני-תועלתני בלבד. היה כאן גם איזה מגע רעיוני. אמנם מקורות המהפכה התורכית שונים מאלה של המהפכה הרוסית. המהפכה התורכית לא נבעה מתוך מרדנות סוציאלית, ואף הרעיונות הקומוניסטיים של גאולה עולמית-דיקטטורית היו רחוקות ממנה. ובכל זאת, היו נקודות משותפות לשתי המהפכות הללו.

ראשית – היחס לדת המסורתית. בתורכיה הקמליסטית היה זה מומנט יסודי, כי המשטר העותומני הקודם נבנה מעיקרו על יסודות דתיים, והוא נשען על המנגנון המוסלמי. המהפכה הפנימית היתה מכוונת קודם-כל נגד שלטון המשטר הדתי בחיים האזרחיים. האידיאולוגיה הלאומית החדשה שללה את תביעותיה הצבוריות של הדת ואת זכויותיו של המנגנון המוסלמי. כאן נוצר שטח-מגע עם המלחמה האנטי-דתית, שהתפשטה ברוסיה אחרי מהפכת אוקטובר, ובשתי הארצות היה המומנט האידיאולוגי הקובע את היחס לדת. מומנט זה הכריע יותר משיקולים מעשיים.

אף תוצאותיה של ההתנגדות לדת היו דומות במקצת בשתי המדינות. ברוסיה בא במקום הדת חינוך רציונליסטי, חדור הערצה מיסטית לטכניקה ולתכניתיות. בתורכיה בא הרעיון הלאומי, הרווי רליגיוזיות נסתרת. הסופר האוסטרי נורברט

דהבישוף העיר, כי תורכיה יוצרת מעין דת של התמכרות לאומית, שדוגמתה נראתה עד כה רק ביפן. דת זו הלכה והתפתחה עם שבירת היסודות הדתיים-המסורתיים. אמנם, מבחינת השאיפה למודרניזם ניסתה התנועה הקמליסטית להקים מדינה הדומה למדינות מערב אירופה - תעשייה מפותחת, טכניקה תכליתית, דיקנות קפדנית וכו'. אולם היא ליותר את המודרניזם בדחילו ורחימו רליגיוזי: המכונה תפשה את מקום הפולחן. ורוח זו קרבה את תורכיה אל רוסיה הסובייטית. התחילו גם התורכים לשיר שירים למוטור, לטרקטור, ותרגמו פזמונים רוסיים בעלי אופי אינדוסטריאלי מתאים.

ההתנגדות לאימפריאליזם אף היא קרבה את שתי המדינות זו לזו. החשדנות כלפי אנגליה, החשש מפני שאיפותיה האימפריאלסטיות של בריטניה במזרח התיכון דחפו את תורכיה לזרועותיהן של רוסיה וגרמניה (הוימרית!). הדמיון שבתכסיסי ההתנגדות ל"אימפריאליזם" המערבי יצר הלך-רוח של ידידות אמיתית עם רוסיה.

מובן, שאנשי תורכיה החדשה התנגדו לכל נסיון להפוך את המשטר הקמליסטי למשטר קומוניסטי. והתנגדות זו לא עלתה בעמל רב. האומה התורכית התיחסה תמיד באי-אמון לרוסים ולדרכיהם, והארץ היא ארץ של אכרים ועירים (85% מאוכלוסי אנטוליה - עובדי אדמה), המתנגדים בתוקף לחלוקת-רכוש ולקולקטיביזציה כפויה. מצב האכרים התורכים היה אמנם קשה, אך הוא לא היה רע כל כך עד כדי לדחוף אותם למהפכות. מלבד זה, לא שלט בעבר באנטוליה משטר חקלאי-פיאודלי, והניגודים הסוציאליים בכפר לא היו חריפים. האכר התורכי הוא בעל אופי שקט ואוהב-שלום מטבעו. ראשית דאגתו של אתא-תורך היתה לאכרים, אף כי נמשך זמן-מה לבנין ערים (אנקרה) ולתעשייה. והאינטליגנציה התורכית החדשה היתה לאומית ברוחה, ובזה ראתה את יעודה; גם בתוכה לא יכול הרעיון הקומוניסטי להכות שרשים. בתקופת סטלין נעשו היחסים בין רוסיה לתורכיה יציבים יותר. סטלין לא שם לב לחיסול הקומוניסטים בתורכיה, ועמדתו זו הגבירה את יחסי האימון ההדדיים. אף שיפור יחסי תורכיה עם אנגליה לאחר ועידת השלום בלונדון, כניסת תורכיה לחבר הלאומים, ההסכם עם המעצמות המערביות בוועידת מונטרה, וביחוד ההתקרבות לבריטניה למראה הזדיינותה של גרמניה הנאצית, באו בידיעתה של רוסיה, ולא היו מכוונים נגדה.

בתחילת שנות השלושים, בראשית עליתו של היטלר, בטרם התבלטה תוקפנותו כלפי חוץ, פעלו בתורכיה גורמים פסיכולוגיים, שקרבו כמה מאנשי המדינה להלכי-רוח טוטליטריים בכלל. נשאלה אז השאלה, האם לא יוכל המשטר התורכי, שאף הוא אוטוריטרי במובן-מה, לסייע להבנה הדדית בין שתי המדינות הדיקטטוריות העיקריות באירופה - רוסיה הקומוניסטית וגרמניה הנאצית.

ג.

התענינות המשכילים התורכים במקורותיה של מהפכת אתא-תורך התרכזה לראשונה בעיקר בחקר תולדות שבטי התורכים הקדומים, בטיפוח השפה התורכית, ובשאר שאלות היסטוריות ופילולוגיות מעין אלו. מעט מאד טיפלו במהותו הסוציולוגית של המשטר החדש. כל המרץ רוכז בשכלול מכשירי המשטר. את דרכי הציויליזציה האירופית ואת הישגי המדע המערבי נהגו להעביר לחיי תורכיה בדרך תכליתית, ואולי מכנית במקצת. אתא-תורך הדגיש תמיד את הנחיצות בענפי מדע שימושיים, כמו הנדסה ורפואה, ולא עסק בהגדרת מהותה של המדינה. גישה "מעשית" זו, אם כי היתה מובנת כריאקציה בריאה על הריטוריקה הפוליטית המנופחת של

התורכים הצעירים, גרמה לכשלונות לא מעטים. ברם, את הדחיפה להעמקת הבירור האידיאולוגי-הרוחני נתן הנאציון הגרמני. עליתו הפיננמינלית של משטר זה עוררה את השאלה: מהו בעצם המשטר התורכי החדש – טוטליטרי או דימוקרטי? הויכוח על מהותה של המדינה הקמליסטית התחיל קודם-כל בעתונות. המאורעות באירופה חייבו את העתונים לקביעת עמדה. אין העתונות התורכית כפופה לשלטון בעניני השקפת-עולם, והיא יכולה להביע את דעותיה בשאלות עיוניות באופן חפשי, – עד כמה שאין הדבר פוגע באינטרסים הבלתי-אמצעיים של השלטונות. ביחוד עם תחילת המלחמה הנוכחית, נתלקח הויכוח העז על טיב המשטר בגרמניה מצד אחד, ובאנגליה ואמריקה מצד שני. והשלטונות נתנו דעתם על ויכוח זה. עתון אחד (ג'מהוריית), שהגיע למסקנות אוהדות לנאציות, נסגר לזמן-מה בעוון תעמולה פרו-גרמנית. הלך-הרוח השליט בחוגי האינטליגנציה התורכית הובע במאמריו ובהרצאותיו של שופרי אָסְמֶר – ציר הפרלמנט התורכי, ראש המכון למדעי החברה באוניברסיטה של אנקרה, ומנהל המדור של מדיניות החוץ בעתון „אולוס“ הרשמי למחצה, המופיע באנקרה.

שוכרי אסמר הסביר, כי אסור להחליף מושגי-צורה במושגי-תוכן. המשטר הקמליסטי הוא, לפי דעתו, משטר דימוקרטי בתוכו ובמהותו. הוא נוצר ע"י העם, בשביל העם, ועל מנת לחנך את העם להנהלה עצמית. הצורה שנתן את-תורכו למשטר החדש היא אמנם צורה אוטוריטרית, אך צורה זמנית זו היתה נחוצה, כי במשך מאות בשנים קפאה הארץ על שמריה; המשטר העותומני הרקוב דיכא כל יומה עממית, והעם לא הורגל לאורח חיים דימוקרטי וליברלי. קשה היה למסור פתאום את מנגנון הממשלה לידי העם, שלא חונך בהכרת חובותיה של הדימוקרטיה ולא ספג לתוכו את ציווי הריסון העצמי, – כי היה בזה כדי לסול דרך לפני דיקטטורה אכזרית או לקרופציה. הדוגמה של רוסיה מצד אחד ושל עירק מצד שני – שתיהן שכנות לתורכיה – הן אזהרה חמורה. לפי דעתו של אסמר אין לדמות את המשטר התורכי למשטר המדינות הטוטליטריות. אם לחפש לו סמוכין בחוץ, הרי הוא דומה במשהו לדרכי-החינוך האוטוריטריים לקראת הנהלה עצמית וחופש אזרחי, שהאנגלים הנהיגו בשעתם בהודו.

שוכרי אסמר ותלמידיו מסבירים, שהארצות המזרחיות, שזכו במשטר פרלמנטרי בן-לילה, אין להן דימוקרטיה אמיתית, אלא פיקציה דימוקרטית. אין דימוקרטיה בעירק: יש שם בידואים שאינם יודעים קרוא וכתוב ופיאודלים המשתלטים באמצעי אינטריגה כנופיתית. אין מגיעים לדימוקרטיה ביום אחד, ואלה המגיעים אליה בדרך זו, הם גם מפסידים אותה ביום אחד. למשטר ליברלי ודימוקרטי מתבגרים רק ע"י התפתחות רוחנית ומשקית וע"י השכלה עממית רחבה. צריך לחנך את ההמונים להבין, שדימוקרטיה אינה רק צירוף של זכויות, כי אם גם עומס של חובות; אין זו הפקרות פרוצה, אלא אחריות שקולה. מאידך גיסא, מודים שוכרי אסמר וידידיו, כי קיימת סכנה, שיום אחד יכול לבוא מישהו ולהפוך את מכשירי החינוך האוטוריטריים למטרה בפני עצמה. אי לזאת יש לשמור בהקפדה מיוחדת על הנוהג הדימוקרטי בתוך המפלגה העממית (מפלגת הממשלה). ואכן, אין בתורכיה פולחן של „מנהיג“ כדוגמת גרמניה ורוסיה. עיצמת אינינו, נשיא המדינה, אינו „מנהיג“. קיימת הערצה אישית לאת-תורכו המנוח, אך אין עושים אותו לגואל אוניברסלי. והנה, מתוך הדאגה להקניית ערכים דימוקרטיים בפנים, התחילה האינטליגנציה החדשה להחשיב את הקשר התרבותי והמדיני עם מעצמות המערב. גורם

אידאולוגיית זה העמיק בליספק את הקשר עם אנגליה.
הצבא התורכי אף הוא דימוקרטי באפיו. תורכיה לא ידעה, כאמור, משטר
פיאודלי, ואין שם אריסטוקרטיה של דם. ממילא אין גם מסורת פיאודלית בצבא.
הקצינים נהגו ללמוד ולהשתלם באירופה ובאו במגע חפשי עם העולם הרחב.
בענין זה יש הבדל עצום ביניהם ובין מפקדי הצבא האדום, למשל. צרפת וגרמניה
היו מעונינות שתיהן, שהקצינים התורכים ישתלמו במכוניהן, והן הקלו על הביקורים.
בשביל אתא-תורך שימש הצבא אמצעי לשחרור לאומי, ולא מטרה, וברוח זו גם
חינך אותו, הוא לא עשה ממנו אוביקט לפולחן. אם כי רבים ממנהיגי המדינה
החדשה היו אנשי-צבא, נקבע, בכל זאת, חוק, שאסור לאיש-צבא להיות ראש-המדינה.
האזרח התורכי הנהו חפשי בחייו הפרטיים, ואין מעשיו זקוקים לגושפנקת
של השלטון. אין מרגישים את התערבותה של המפלגה בחיי יום-יום. כל איש
ואיש חושב את עצמו ל"חבר" המפלגה הקמלית, אף על פי שקיימת, כמובן,
חברות רשמית במפלגה. כל אדם בתורכיה יש לו האפשרות לעליה אישית בזכות
כשרונותיו, ולא דוקא מתוך שייכותו הרשמית למפלגה. אין למפלגה הממשלתית
דוגמטיקה של השקפת-עולם, ואין לה פריטנסיות להטיל אחידות על כל ביטויי
החיים. המפלגה השליטה אינה מפלגה טוטליטרית. עמודי התווך של המשטר הם,
למעשה, הצבא והאינטליגנציה, – ולא הפקידות המפלגתית. בקביעת קוי המדיניות
של הרפובליקה התורכית נשענת המפלגה על ששת "היסודות", שנקבעו על ידי
אתא-תורך למשטר שהנהיג בארצו: רפובליקניות, לאומיות, ריבונות שבידי העם,
אטטיזם (כלומר – עניני המדינה קודמים לעניני הפרט), חילוניות ומהפכנות.

ד.

התגברותו של הלך-רוח ליברלי-דימוקרטי הקלה בהרבה על ההתקשרות
עם בריטניה. אך לא היא שהכריעה בדבר.
אכן, הנטייה לאנגליה נובעת מתוך אינטרסים גורליים. בעצם אין לתורכיה
הקמלית מוצא אחר. תורכיה הגיעה להסכם המשולש עם אנגליה וצרפת (באוקטובר
1939) בהשפעת אותו גורם עצמו, אשר הפריד בינה ובין אנגליה בשנים קודמות:
התמורה החדשה בעמדתה הבין-לאומית של רוסיה היא שהכריעה גם הפעם. ההסכם
בין ריבנטרופ ומולוטוב באוגוסט 1939 וכיבוש חלק מפולין על-ידי רוסיה, בעקבות
ההסכם, עוררו באנקרה את ההכרה, כי רוסיה הסובייטית שוב אינה המדינה האנטי-
אימפריאליסטית של מהפכת אוקטובר, אלא שהיא יורשת את מגמותיה הפוליטיות
של מדינת-הצארים. עד כה ביססה תורכיה החדשה את בטחונה על חברית עם רוסיה,
שהיתה בעיניה מעצמה חזקה, אך לא מעצמה אגרסיבית: משען מוצק לעת צרה.
אולם לפתע התחיל המשען הזה לקבל פנים אחרות, והוא עצמו נהפך למקור
של סכנות. באנקרה היתה זו הרגשה של התמוטטות היסודות. היה הכרח למצוא
שותפים אחרים, והסכנה הגרמנית חייבה למהר בבחירת השותף. איטליה – וביחוד
איטליה הפשיסטית – שאפה כל הימים להתפשטות במזרחו של הים התיכון; לאחר
כיבוש איי הדודיקנו (ב-1912) הובלט הדבר לעין כל. מאיטליה לא היתה, איפוא,
כל תקוה. ותורכיה החדשה בחרה, בלית-ברירה, באנגליה ובצרפת. הידידות הפכה
לברית-חיים; לאחר כניעת צרפת נעשתה האימפריה הבריטית לתקותם האחרונה
של התורכים.

העם התורכי הוא אחד העמים המעונינים ביותר בנצחונה של אנגליה.

לתורכיה כשלעצמה אין כל נטיה למלחמות. אין לה מגמות אימפריאליסטיות, והצבא שלה מכוון אך לצרכי הגנה. תורכיה היא היחידה בין המעצמות שהפסידו ב-1918, שיצאה מהמלחמה ההיא בלי אידיאולוגיה רביזיוניסטית. דבר זה קשור במידה רבה במשטר החדש, אשר הכשלון במלחמה שימש דחיפה מכרעת להופעתו. אנשי התנועה הקמליסטית ראו בהעלמותה של הקיסרות העותומנית מרובת-העמים את צו-ההיסטוריה, ומפלת שנת 1918 נחשבה בעיניהם כמקור ברכה מסותר לתורכיה. אמנם עוד נשארו לתורכיה דרישות אתנוגרפיות וגיאוגרפיות ביחס לכמה מקומות. כגון, למשל, מחוז מוצול, שסיבך את יחסי תורכיה ואנגליה בשנות העשרים. תורכיה דרשה לה את מוצול כשטח תורכי, ולא דוקא בגלל מקורות הנפט אשר שם. התורכים לא ויתרו בלבם על מוצול, אולם מקוים הם להגיע לסיפוק שאיפתם זו בדרך של הסכם. וזהו גם יחסם למחוז ג'זירה שבסוריה הצפונית-מזרחית ולקצת שטחים אחרים בצפון סוריה. כגורם שדחף להתפשטות שימשו השבטים התורכים שבקוקו ובאסיה התיכונה. אולם תורכיה המודרנית חששה לזהות את עצמה עם שאיפות פן-תורכיות, שלא לבוא לידי התנגשות עם רוסיה ואינן, אשר בגבולותיהן בעיקר שוכנת הדיאספורה התורכית הגדולה. הרצון לחיות בשלום עם רוסיה הכריע את הכף כנגד השאיפות הפן-תורכיות או הפן-תורניזם.

המשטר הקמליסטי ויתר מתוך הכרה גמורה על כל מגמות רביזיוניסטיות גם בבלקן. תורכיה החדשה ראתה את תפקידה העיקרי בבלקן ביצירת יחסי-שלום ואחווה בין העמים הבלקניים, כדי למנוע התערבות המעצמות הגדולות בעסקי הבלקן. הסתלקותה הפנה של תורכיה מכל שאיפות אגרסיביות בשטח זה, עשתה אותה מרכז טבעי למגמות של התלכדות בלקנית. גם בענין זה פרש את-תורכיה מעל כל המסורת העותומנית. הצבא התורכי במיצרים ובתְּרַקִּיה הוכשר בעיקר לצרכי מגן, ולא לתפקידי פלישה. והיתה כאן הוכחה נוספת לכוונותיה הכנות של תורכיה לגבי השכנים הבלקניים.

במזרח התיכון תומכת תורכיה החדשה בשאיפות העצמאות של העמים השוכנים מעבר לגבולותיה. יחסה לציונות הוא חיובי. וגם יחסה לשאיפות העצמאות של הערבים בארצותיהם השונות הוא חיובי. תורכיה המודרנית רוצה לראות את המעצמות הגדולות מורחקות מגבולותיה, ולכן תשמח, אם סוריה, עירק, מצרים וארץ-ישראל תהיינה עצמאיות. ע"י זה היא מקוה גם לחזק את השפעתה בארצות אלו. ברם, אין לתורכים כל אהדה לתכניות של פדרציה ערבית; ולא מתוך פחד מפני הפדרציה עצמה, אלא משום שפדרציה זו עלולה, לפי השערותם, ליהפך למכשיר בידי מעצמה אירופית, ושמה לא תהא זו מעצמה ידידותית דוקא. וכן חוששת תורכיה, שמא תהיה פדרציה מעין זו קן למגמות פן-איסלמיות. תורכיה פרקה מעליה את מרותו המדינית של האיסלם, והיא תתנגד לכל תנועה הבאה לחדש את החליפות.

תורכיה החדשה מעריכה את הציונות לא רק כגורם המרסן את התהוותם של מְבָנִים מדיניים מסוכנים במזרח התיכון. יש לה גם יחס של כבוד וענין למפעל הבנין העברי כשלעצמו. היא רואה בהתישבות העברית ביטוי לאותה אירופיזציה של המזרח, שהיא עצמה שואפת אליה בכל כוחותיה. ודאי, אסור להגזים במשקלה האקטואלי של אהדה זו. המדינה הקמלית לא תצא כיום מניטרליותה, אלא לשם ענין אחד: הגנת העצמאות התורכית והגנת כבודה של הרוח הלאומית החדשה.

אין זה מקרה, שתורכיה אינה ממהרת להשתתף במלחמה הנוכחית, עם כל הרגשתה שקיומה קשור בנצחון האימפריה הבריטית. אם לא הלכה מיד להגן על יון ומנעה את עצמה מהתערב בעניני סוריה, הרי זה מפני שאינה נוטה להופיע בתפקידי התקפה ללא הכרח גמור. היא תבקש לדחות את שעת כניסתה למלחמה, עד שהחרב תתקרב לגבולותיה ממש. מנהיגי המדינה הקמליסטית הם ריאליסטיים בהשקפותיהם הצבאיות, לא פחות מאשר במגמותיהם הפוליטיות: הם יודעים שעיקר כוחה הצבאי של תורכיה הוא בהגנתה של אנטוליה. שם מרובים הסיכויים להצלחה גם במלחמה עם אויב גדול וחזק.

תורכיה רואה את עצמה, כאמור, כצד במלחמה זו. גם כיום, כשהיא ניטרלית באופן פורמלי, היא חושבת את עצמה קשורה בבריטניה יותר מכמה ארצות מזרחיות אחרות, שהפסיקו את יחסיהן הדיפלומטיים עם גרמניה, או עם איטליה. יש לה עולם רוחני, שעליו היא מוכרחה להגן מפני התקפה נאצית. המשטר הקמליסטי יישבר כליל, והמאמץ המופלא של התחיה הלאומית בן-דור-שלם ילך לטמיון, אם ממשלת תורכיה תכנע בפני המתקיפים. זאת היא הכרתם המוחלטת של מנהיגי המדינה. אם תורכיה תותקף, או תעמוד בפני הברירה - מלחמה או כניעה, - ודאי שתצא למלחמה. היא תלחם אף אם תצטרך להביא קרבנות עצומים. בניגוד לרומניה, (או לצ'כיה, אם לקחת דוגמה מסוג אחר), אין לתורכיה החדשה כל ברירה מוסרית ומדינית: היא מוכרחה להלחם, ויהי מה.

מובן, שאין הצבא התורכי יכול להשתוות לצבאות גרמניה מצד המיכון, או לצבא הרוסי מן הצד הכמותי. אולם החייל התורכי הוא אינפנטריסט טוב, בעל משמעת וכוח-סבל יוצא מהכלל. האינפנטריה התורכית ידועה כאחת המצוינות בין צבאות העולם. על אף הרעב וההנהגה הגרועה, הוכיחה את רמתה הגבוהה גם במלחמת 1914/18, ובמקום שהיו מפקדים טובים וקצת סדר בעורף (כמו בגליפולי), הראתה גדולות. כשאלת אספקת נשק ותחמושת קשורה תורכיה בארצות אחרות. תחילה קיבלה אותם במידה רבה מצ'כיה, אחר-כך מצרפת, ובזמן האחרון מאנגליה. ציוד הצבא אינו אחיד. ברם, את עיקר כוחם במלחמה רואים התורכים לא במידת המיכון של צבאם, ואף לא כ"כ בציודו, אלא בתנאי ההגנה הנוחים מאד של אנטוליה - ארץ הררית, מבוותרת, ומתאימה למלחמה פרטיזנית. בהתאם לכך, נהגה תורכיה החדשה פוליטיקה של אי-סלילת כבישים, וגם במסילות ברזל לא הרבתה. צבא-האוויר והצי התורכיים הם עדיין בבחינת ניצנים. בשני שטחים אלה סומכים התורכים על עזרתה של אנגליה, ומהלך המלחמה ביון ואלבניה עודד אותם בענין זה. מבחינה אחת חזקה תורכיה מאד: בטוחה היא מפני גייס חמישיי. אין הממשלה מפחדת מפני העם, ואין לה לחשוש מהתמרדויות פנימיות. אין מפלגות עוינות אשה את רעותה, אין חצר מסובכת בניגודים, שהכשילו כ"כ את רומניה. מקור של אי-שקט מהוים, במידת-מה, הכורדים השוכנים בגבולות אירן ועירק. רבים מהם לא השלימו עדיין עם המשטר התורכי החדש, הן בגלל אפיו הלאומי, והן בגלל יחסו לדת. אולם, יש לשער, שהללו יחששו לבוא לידי יחסי-איבה עם תורכיה ואנגליה גם יחד.